

MAGYAR KÜRIR.

Nr. 5.

Indult Bétsből, Pénteken, Július' 17-dikén, 1829.

B é t s.

Ő Tsász. 's Kir. Felsége méltóztatott Nagyságos Makkos-Hetyei Stettner Máté Urat a' Királyi Ügyek' Al-Igazgatóját, 's a' Sz. Korona Fiscálisát, jeles, buzgó és hosszas szolgálati által szerzett érdemeinek, valamint mély tudományának tekintetéből, a' N. M. Magyar Kir. Udvari Kamarához Tanácsossá kegyelmesen kinevezni.

A' Fels. Magyar Udvari Cancellaria Gärber Raimund Urat, eddigvaló Accessistát és hites Udv. Jegyzőt valóságos Udv. Cancellistává méltóztatott kinevezni.

T ö r ö k O r s z á g.

Konstántzinápoly Jun. 25-dikén. A' N. Britanniai és Frantzia Országi Követek, Gordon Úr, és Gróf Guilleminot Generális Jun. 18-dikán érkeztek meg az ide való kikötőbe. A' Porta eleikbe küldötte, tulajdon kívánságokra azt a' gőzhajót, melyet nem régiben 700 ezer piaszteren vett meg egy Anglustól, hogy ha talám ellenkező éjszaki szél akadályoztatná bójöveleteket a' Dardanellák torkolatjába, az hajóikat alattsággal vontassa bé; de a' mire nem vala szükségek, mind addig míg a' kikötő elejbe nem értek. — A' Követek Jun. 19-dikén szállottak ki, és nagy pompával késértettek szállásaikra, útjokban

számtalan nézőktől körülvételve, kik az ő megjelenéseken nem győzték rendkívül való örvendezéseket eléggé kinyilatkoztatni. A' Követ Urak azonnal jelentették tolmácsaik által a' Portánál szerentesen lett megérkezéseket, mellyre a' Nagy Úrtól drága ajándékokkal tiszteltének meg. Minekutánna e' szerént az elébbeni diplomatikai egybe köttetés a' Porta és a' két Hatalmasságok között ismét helyreállott; az Anglus és Frantzia nemzetbéliek is újra tulajdon Udvaraik Követeinek oltalma alá vétettek, kik eddig a' Belgiumi Követ pártfogása alatt voltak.

Egynehány nappal a' Követek megérkezése előtt, Jún. 16-dikán vissza tért a' Bosporus torkához a' Török hadi hajósereg is, melly Jun. 7-dikén harmadszor evezett ki a' Fekete Tengerre, és a' mint hallani, ez úttal egész a' Sizeboli tenger tetőig előre ment, de Orosz hajókkal sehol sem akadt szembe.

A' Szultán folyvást Tarapiában tartózkodik, 's a' mint hallani, ott fogja a' Követeket Audientzián fogadni, új és egyszerű tzeremóniával.

Valamelly nagy ütökzet híre érkezett ide, melly 10—14 között Sumla szomszédságában történt a' Nagy Vezér táborá és Gr. Diebitsch Gen. között. Ebben. eleinte a' Törökök részére látszott hajlani a' hadi szerentse; de végre a' Nagy Vezér Sumlába húzta vissza

magát, minekutánna sok embereit 's hadi szereit elvesztette. Sem e' felől, sem a' múlt hónapban Paravadinál történt 's a' Törökökre nézve szerentsébbnek látszott ütközetről legkissebbet sem tette a' Porta közönségessé. Abból a' környülállásból azonban, hogy most újra keményen megtiltatott minden beszéd a' politikai és hadi tárgyak felől a' kávéházakban és közönséges helyeken, azt hozzák ki; hogy az utolsó ütközet a' Portára nézve rosszúl ütött ki; a' honnan mind az Á'siai mind a' Ruméliai Basákhhoz sok Tatór Kurírok küldettek el, hogy a' segítség küldést a' nagy táborhoz sűrgessék. Ezen történet után már csak azt várják itt, hogy Szilisztria ma holnap feladja magát; sőt tegnap a' volt a' híre, hogy az Capitulatio szerént már meg is történt volna.

Eleség dolgában bővelkedik a' főváros, és annak régi ára ismét helyre állott. Aleppói levelek írják, hogy a' pestis Tripoliban (Sziriában) és ott körül belől, valamint a' Libánon hegyes vidékein is kiűtött.

Smyrna, Jun. 14 kén. Gordon Úr, a' Nagy Britanniai Követ minekelötte innen elűtazott volna Török Ország Fő Városába, attól tartván, hogy a' Görög Országi Elölűlőnek a' múlt Hónapban kihirdettetett Blokade Végzéseit az Anglus Kereskedők hibás szempontból fogják nézni, a' következő Nyilatkozatást adta ki, a' Kereskedői Karhoz:

„Minekutánna a' Görög Országlószék két Végzést adott ki, mellyek közül az egyikben az Attikai, Negroponti és Voloí Tengerpartoknak bérekesztése egészen a' Kissarosi Öbölíg kiterjesztetik, és a' másokban a' Nyugoti Görög Országi Partoknak rekesztve tartása hirdettetik: imé az Anglus Kereskedőknek ezennel tudtokra adatik, hogy a' nevezett Bérekesztést, Nagy

Britannia nemtsak el nem esméri — egy olyan pillantatban, mellyben a' Görög Ország Pacificatioját tzelzó alkudozásokkal foglalatoskodik, — hanem egyszersmind a' Középtengeren lévő Britanniai Hajós Seregnék Fő Vezére bizonyosan gondoskodni is fog róla, hogy a' Britanniai jobbágyoknak szabad kereskedése meggátolásának a' nevezett partoknál, eleit végye.“

„Azt ide tenni, talán szükségtelen is, hogy ezen nyilatkozatásban a' Candiai Kikötőknek bérekesztése is belefoglaltatik. Azon bérekesztésnek tellyes törvénytelenése olyan világos, mint a' nap, minekutánna a' Szövetséges Hatalmasságok abban egymás között megállapodtak, hogy Candia, semmi esetben sem fogja a' jövendőbeli Görög Országnek egy részét tenni.“ —

Minden Britanniai és Frantzia Consulok, a' Török Birodalomnak különböző részeiben, parantsolatot vettek, hogy minél hamarébb kiki a' maga helyére visszatérjen. Ezen hír — a' mint a' Smyrnai Híradó mondja — nagy örömet okozott a' Kereskedők között.

Görög Ország.

Az Elölűlő Máj. 28-kán egy Végzést adott ki, mellyben Jul. 13-kára Nemzeti Gyűlést hirdettet Argosba. A' Gyűlés ideje alatt az Országlószék ugyan csak a' nevezett városban fogja lakását venni. — Ez a' negyedik Nemzeti Gyűlés Görög Országban. Némelly Megyék magát az Elölűlöt választották el Képviselőjökké a' Nemzeti gyűlésre, de Gróf Capodistrias, megköszönvén egyébaránt a' hozzá ez által mutatott bizodalmat, a' Képviselőséget nem vállalta fel.

Generális Church Máj. 30-kára viradóra éjjel Nyugoti Görög Országban fekvő táborából Aeginába érkezett,

útjában Lepanto és Messolongi várakat megnézte, és akkor reggel, midőn Aeginába ért, az Elölülővel értekezést tartott.

Nagy Britannia.

London, Júl. 4 ikén. Stratford-Canning Úr (a' közelébbi Konstantinápolyi Követ) Jún. 29-kén Londonba megérkezett, és másnap reggel, elsőben Lord Aberdeennel, későbbben a' Tengeri Ministerrel Conferentziát tartott. — Júl. 1 napján a' Burkus Országi és Nápolyi Kövelek hosszú értekezést tartottak a' Külső Ministerrel. Marquis Barbacena hasonlóképpen.

Egy Anglus Kereskedő Hajót, melly Indiából jön vala, Jun. 15-kán a' Kanálisban közel Terceirához üzöbe vett egy Portugalliai Fregát, és midőn látná, hogy nem akarja bé várni, utánna lölt. Az ágyúlövésre a' Kereskedő Hajó megfordította vitorláit, kívánván tudni mit akar véle a' Fregát. Egy fegyveres tsajkával odamennek a' Portugallusok, 's a' Hajóra fellépnek. A' Kapitány protestál ezen erőszakoskodás ellen, 's kérdi: talán háborúban vannak Angliával? De feleletül egyebet nem nyert, hanem hogy a' D. Miguel Hajós Vezére, a' ki Angra városát rekesztve tartja, ezt így parantsolta, és néki a' Hajós Vezér előtt meg kell jelennie. A' Kapitány azt kívánta, hogy ötöt vagy botsássák szabadon útjára, vagy mondják meg, hogy hajóját hadi martalékul tekintik; de felelet helyett, még egy Hadnagy jött 30 emberrel a' hajójára, és a' Britanniai zászlót leszakasztván kényszerítették, hogy menjen vélek. Másnap, minekutánna mintegy 26—28 óráig néminémüképpen fogva tartattak, tsakugyan szabadon botsátattak. (A' Times midőn ezen történetet elbeszéli, nem győz eléggé bámúl-

ni és boszszankodni a' Lisbonai kis Tyrannusnak hatalmaskodásán, és a' Britanniai zászlónak ezen példátlan megsértéséért fényes elégtételt kíván. (Míg, tsak morog 's tsahol a' kis kutya, szól a' Times, tekintetet sem érdemel; de ha kapkod az emberhez 's még harap is, akkor már előkell az ostort venni, 's a' t.)

Terceirai Újabb tudósítások szerint, a' D. Miguel Hajósserege, még más Anglus hajókat is megfogott és Angrába vitt, a' hol portékáik sőt a' Kapitányoknak 's a' Hajós legényeknek sajátjaik is erőszakosan elfoglaltattak. — Az Anglus Kereskedőhajókon kívül elfogtak egy Amerikai és egy Frantzia Brigget is.

Július 3 dikán Lord Heytesburytól levelek érkeztek Sz. Pétervárából Jun. 17-kéről. „Még akkor nap — szól a' Courier — úgy látszik nem tudták a' Fővárosban az utolsó ütközeteket. Azt azonban bizonyosan tudták, hogy a' Vajdaságokban uralkodó nyavalya, az igazi Keleti Pestis, és hogy annál fogva a' Dniesternél ismét Kordon húzattatott; melly miatt az Odessai lakosok nagy félelemben és háborúban vannak.“

A' Courier hirdeti a' Görög Országi Elölülőnek (közelébbi Újságlevelünkben említett) Blokade-Végzéseit, de azzal az észrevétellel, hogy a' Mart. 22-diki Protokollumnak értelme szerint, a' Görögök tartoznak ezeket visszavenni és minden ellenségeskedéssel a' Porta ellen felhagyni.

A' Tunnel költségeit vivő Aktzionariusok Jun. 30-kán gyűlést tartottak, mellyben felolvastatott Inzsinör Vignoles Úrnak egy új plánuma, a' ki azt ígéri, hogy a' föld alatti útnak hátralévő részét oltsóbban elvégezi, mint Brunel Úr. Némellyek tanátsolták, hogy ezen planumot méltó lenne tekintetbe és

fontolóra venni; mások ellenzették, mivel felette igazságtalan lenne Brunel Urat, az első Építő mestert, a' ki ezen munkára már nagy áldozatokat tett, kirekeszteni; s a' helyett javallották, hogy az Országlószéket kellene segítségért megkérni. De ezen javallás 55 szóval 23 ellen félretétetett, és az elsőbb tanátlás 36 szóval 22 ellen elfogadtatott.

S p a n y o l O r s z á g.

Miólta Cadix, mint Szabad Kikötő, megnyittatott, a' gazdag Kereskedő Hajók minduntalan érkeznek a' város alá. Az első két Hétben (Jun. 1—14-ikig) 16 Hollandus 5 Anglus és 8 más Nemzetbéli Hajók szállottak bé a' révbe.

Talaverában Jun. 15-kén iszonyú jég eső volt. A' jég-szemek akkorák, mintegy galambtojás, de nagyobbak is, nem csak minden növényeket és kisebb fákat lepusztítottak, hanem még a' Házak tetejét is beszaggatták és — a' sok tetemesen megsebhedt mezei munkásokat nem említvén — két embert agyon vertek.

P á p a B i r t o k a.

Jun. 15-kén Rómában egy Parantsolat adattatott ki, mellyben a' titkos társaságok ellen hozott minden elébbi Rendelések megújítottak, és minden a' ki az ilyen tiltott társaságoknak tanátkozásaiban, végezéseiben, és azoknak végrehajtásában részt vesz, mint Felső sértő, halállal és jószágának elvesztésével büntettetik. Hasonló büntetés mondatik azoknak fejére, kik a' Gyűléseknek tartására helyet engednek. Mindazok, a' kik valamely titkos társaságnak lételet tudják, és róla a' felsőségnél jelentést nem tesznek, 5 esztendei gálya-rabságra ítéltetnek. Ezen rendelés mind a' világiakat, mind a' Papi renden lévőket

egyformán illeli, sőt az idegeneket is, a' kik a' Státusban egy Hónapot eltöltöttek. Egy bizonyos Biztosság fog Itélőszék gyanánt felállíttatni, és annak ítélete ellen feljebb apellálni nem lehet.

S p a n y o l Á m é r i k a.

Buenos-ayres, Máj. 2-ikán. A' hartznak mind ez ideig nintszen szünete, és az Országlószék rendes Bulletineket (Napi-hirdetéseket) kezd a' hadakozás meneteléről kiadni. Admirális Brown és Generális Rodriguez, a' fejei az Igazgatószéknek; kik is parantsolatot adtak, hogy az idegenek is tartoznak fegyvert fogni. A' Frantzia Fő Consul Mandeville Úr elakarja a' várost hagyni, hogy az Iris nevű Hajóra menjen által. Lavalle nem meszsze a' Fő Várostól Moronnál táborozik, minden lovas seeregeit elvesztette; de mind a' mellett is — a' mai szokás szerént — mindég gyözedelmeket ír.

A' Perui Országlószék (Jamajkából jött tudósítások szerént) nem akarja a' Columbiával kötött előleges békességet megerősíteni.

B r a s i l i a.

Midön a' Követek Házában, a' Tsársári Megnyitó beszédre való Válasz-Felírás készítettnek, a' Ministerek több ízben keményen meglámadtattak, hogy miért avatkoztak szükségtelenül és a' Brasiliai Nemzeteknek kívánsága ellen a' Portugalliai dolgokba. Nevezetesen April. 5-dikén Vasconcellos Úr tüzessen kikelt a' Ministerium ellen „Brasiliának — monda a' többek között — semmi köze Portugalliával; és még is, midön D. Miguel a' Constitutiót eltörlötte, a' Brasiliai Diplomatusok (Marquis Rezende, és Itabayana)

protestáltak ellene, temérdek pénzt kiadtak a' Porto i felzendülteknek, hajókat és Seregeket küldöttek D. Miguel ellen a' Portugalliai szigetekre, 's a' t.; egy szóval magokat úgy viselték, mint ha a' lett volna egyenes tzeljok, hogy Portugalliát hadizenésre ingereljek. — Azt sem lehet halgatással elmellőznünk, mennyire szerentsés történet az Brasiliára nézve, hogy a' Portugalliából kibujdosott Constitutionalisták, kik elsőben ide várattattak, el nem jöttek, 's annál fogva én a' következő tzikkelyt kívánom a' Felírásba belétéetni: „A' Követek Háza magán kívül van az öröm miatt, annak hallására, hogy a' Portugalliai Királyságból kiköltözött idegen Hadiseregek nem fognak Brasiliába jöni, és mi dön nékiek a' legszerentsésebb kimenegetelt kívánja, kéri egyszersmind az Eget, hogy Brasiliába soha se engedje őket jöni.“ *) — A' Belső Minister Pereira az April. 6-iki Ülésben (mellyen a' Külső Minister Arca ty, változása miatt, nem lelete jelen) mentette a' Ministeriumot a' beléavatkozás vádja alól, 's a' többek között így szóllott: „Az érdemes Követ midön a' Ministeriumot a' Portugalliai dolgokba való bele avatkozással vádolja: nem tud felhozni állításának bé bizonyítására semmi Documentumot, hanem tsakegyedül abból indul ki, hogy az Európában lévő Brasiliai Diplomati-

*) A' Válasz Felírásban, mellyet a' Követek Háza April. 10-kén a' Tsászárnak benyújtott, ez a' Hely így fordult elő: „A' Ház felette örvend, hogy Brasiliát megszabadulva láthatja azon nehézségektől, mellyekbe az idegen seregeknek eljövetele helyhezette volna, és midön azon ügynek, melly mellett ők hartzolnak, tellyes tetszését adja, óhajtja egyszersmind annak előmenetelét és gyarapodását.“

kusok magokat a' Portugalliai dolgokba bele elegyítették, és a' D. Miguel ellen felzendülteket pénzzel segítették. De azt elhalgatja Vasconcellos Úr, hogy a' mit azok Európában tettek, azt a' Brasiliai Ministerium nem hagyta helybe. 'S mit tehet arról a' Ministerium, hogy a' nagy távolság miá hamarébb el nem érhetett Londonba ez a' helybe nem hagyás, mint óhajtja vala? Egy Brasiliai Diplomatus (Visconde Itabayana Brasiliai Követ a' Londoni Udvarnál) már elbossáttatott helyéről a' Portugalliai dolgok miatt: miképpen lehet annakokáért a' Ministereket azzal vádolni, hogy ők az idegen Országok dolgaiba való avatkozást kedvellik? Az érdemes Követ azt láttatik a' Ministerekről feltenni, hogy ők keresik a' háborút, és minthogy — a' Nemzettől felvén — azt ők kezdeni nem akarják, másokat ingerelnek annak első megizenésére. De én, ímé itt a' Nemzet Répviselőinek színe előtt nyilván és szentül vallom, hogy a' Ministerek soha sem fogják a' háborút kívánni, és Vasconcellos Úr, igasságtalan vádját soha sem fogja Irással vagy tettel bébizonyíthatni.“

Ezen rövid Kivonat a' Brasiliai Országgyűlésnek egy pár Üléseiből, elégéséges annak megvilágosítására, miért nem adhatja meg D. Pedro Tsászár a' Portugalliai Kiköltöztöknek az ígért segítséget és pártfogását, és leánya ügyének D. Miguel ellen való oltalmazására úgy a' mint óhajtana fel nem állhat.

Frantzia Ország.

Páris, Júl. 6-dikán. Azok között, a' kik a' napokban a' Királynál magános audientziát nyertek, Marsal Maisson és Vicomte Chateaubrian'd (Követ a' Sz. Széknél) valának azok, a' kik-

kel Ő Fge hosszabb ideig beszéllett. — A' Ferrieresi szép Rastélyt Báró Rothschild megvette.

A' Fő Rendek Háza Jun. 30-kán 128 voksal 1 ellen elfogadta ama peres tikkelyt az 1828-iki Számadásos Budgetból (l. M. K. 1 és 2 Szám.), melyből a' Követek Háza kitörlötte a' Justitz-Palotára engedelem nélkül felépített 179,000 Frankot. Most tehát azok a' Mesteremberek, a' kik ott dolgoztak, minekutánna a' Kintstárból nem fognak ki elégített, kéntelenek az Ex-Ministren Peyronnet Uron, a' kinek parantsolatjára dolgoztak, Törvényszék előtt kereskedni. Es éppen ez az, a' mit a' Követek Háza akart, de a' Fő Rendek Háza először nem akara benne meg egyezni.

A' Követek Háza, Jun. 30 kán elvégezte a' Hadi Minister Budgetját, és hozzá kezdett a' Tengeri Ministerének vizsgálásához.

Párisban magában (a' Quotidienne felszámlálása szerént) 160 nem politikai Újságlevelek jönnek ki, még pedig 13 minden nap, 54 minden harmadnap, 10 minden ötöd nap, 19 minden hétben, 5 minden két hétben, 94 egyegy Hónapban. —

Toulon, Júl. 2-dikán Viszszatértek az Algiri rabló-hajóknak vadászására kiküldött 4 Hajók, a' nélkül, hogy valamit találtak volna. — Az Algír lövöldözésére rendeltetett Hajók ma holnap egészen készen lesznek, és a' Bomba-Hajókra nagyobbára felvannak a' Mo'sarak rakva. Hajós Kapitány Bretonnier e Úr, a' ki ezen Expeditionál a' Fő Vezérséget fogja vinni, minden órán várattatik; ő, a' Provence Linea hajóra fog felülni, egyik Adjutánsa már a' hajón van. — Admirális Rigny, mint Tou-

loni Tengeri Fő Tiszt, hasonlóképpen eljö rövid nap alatt, de érkezésének idejét még nem tudjuk.

O r o s z O r s z á g.

Tultsinból írják (Podóliának Grodnói Kerületében), hogy Ő Felsege az Orosz Tsászár Júl. 1-ső napján oda érkezett, 4-dikben pedig útját tovább folytatta Petersburg felé.

Gr. Diebitsch Gen. rendeléséből 4 gyalog batalion Pandurok állítatnak fel Oláh Országi lakosokból, hogy azok a' Duna mellett hányt sántzokat és még az ország széleit is a' Törökök beütése ellen oltalmazzák. A' Számok 1792-re fog menni, 's Orosz zsoldon szolgálnak. Ezek minden adózás terhe alól felszabadítatnak.

E l e g y e s t u d ó s í t á s o k.

Anglus Hajós Kapitány Hanchett, a' ki a' Török Hajós Seregnél szolgálott akar venni, Máj. 30-kán Konstantinápolyba megérkezett. — Tiflisből Jun. 4-kén estvéli 6 órakor elindult Choref-Mirza a' Persiai Hertzeg Sz. Pétervárába. — Lütke Úr, a' Föld körülutazásairól esmeretes Orosz Kapitány 1828-ban Június Havában a' Péter Páli Kikötőből (Kamtsatkában) kiindult a' Behring szorossa felé, és a' Polaris Karikáig előment; Aug. 9-kén körülhajózván a' Tsukotzki Fokot, az által ellenben lévő Fokon (az Anadyriai tengeren) Aug. 14-kén délben 12 órakor éppen azon a' helyen ebédelt, a' hol az előtt 100 esztendővel ugyan azon a' napon Behring járt. Beljebb hatni az utasokat, (a' Föld-sark Karikáján belől) nem engedték az Ejszaknak rettenetességei, a' sűrű hó-zuzmaráz, vakító köd,

iszonyú szélveszek's a' t. — 's vissza tértek ismét Kamtsatkába. — Madagaskárban, az Özvegy Királyné (a' Radama özvegye) igen kegyetlenül uralkodik, az Anglusokat nem szenvedheti, és a' rab-szolga Kereskedésnek kedvez.

Magyar Ország.

Egerből, Miskóltzról, Szikszóról, és Nagy Kállóból jött levelek szerént a' föld indulás Júl. 1 ső napján ezen helyeken is tapasztaltatott estveli nyoltz óra után; de a' melly helyeken az tsak egy pertzig (másod minutumig) tartott és semmi kárt nem tett.

J e l e n t é s.

Egy legjobb korban lévő Ifjú, ki mind a' törvényes tudományokat elvégezte 's Prokátori Diplomát nyert, mind pedig a' Keszthelyi Georgiconban szer-

zett gazdaságbeli esméreteiről ajánló szép bizonyság leveleket mutathat, kívánna tudománya köréhez alkalmaztatott hívatalt nyerni. Bízván tehetségeibe, hogy a' magára válalendő hívatálnak teljes szorgalommal megfelelelend, bátorkodik magát a' Hazai birtokos T. T. Uraságoknak ajánlani. A' Deák, Magyar, Német nyelveket egyformán beszéli, rátzúl és fran-tziául ért. Bővebb tudósítást adhat felőle a' Bétsi Magyar Újság Redactiója.

A' pénz folyamát Július 16-dikán;

közép ár:

A' Státus' 5p. Centes Obligátzióji 99 9/16

Az 1820 béli sorsosok, — —

Az 1821-béli hasonlók, 126 5/8

Bétsvárosa 2 1/2 p. Centes Bankó Obligátzióji, 54 5/8 for. keltek, mind Conv.

A' Bank-Aktziák keltek 1124 1/2 forinton Conv. Pénzben.

T u d o m á n y o s H i r d e t é s.

Kollégyomunk' Typographiája jobb lábra álván, következő munkát szándékozom itt adni-ki:

Tentamen Systematis elementorum MATHESEOS purae (elementaris, ac sublimioris) demonstratae cum Appendice triplici.

IN USUM STUDII PROPRII ACCOMMODATUM.

OKOM az itt lejendő kiadásra az, hogy tulajdon vigyázatom alatt hibátlanabb legyen.

TZELOM egy olyan Compendiumot adni az Ifjaknak, a' millyent magam kívántam volna: mellyben

1-o Az Axiomák előre nyilván kitétetvén, minden egyéb a' mi a' Tudomány' menetére szükséges, szorossan meglégyen mutatva.

2-o A' képzetek a' legegyszerűbbeken kezdődve, úgy rakattassanak egybe, a' mint születnek, egészen addig a' sféraig, mellyet a' dolog' természete kíván.

3-o Hogy minden a' lehetőségig egyszerűen, röviden 's kézzelfoghatólag adattassék elé: úgy mindazáltal, hogy egyfelől a' felsőbbeknek is (a' millyen a' Calculus Differentialis, Integralis, Variationum) természetes útja találatván, a' nehezék megkönnyüljenek, mind a' tiszta igazság' szoros megmutatására, mind azoknak (p. o. a' Geometriára, Mechanicára való) alkalmaztatására nézve; de másfelől az alsóbbak' nehézsége se lépettessék könnyüséggel által. — A' mi a' Systé-

ma valóságához tartozik, mind egyaránt fontos; nincs kicsi ott nincs nagy, egy jussok van a' figyelemre. —

4-o Az Alkotvány a' leg-alsóbb fundamentomokról láthatólag emelkedjék fel, míg az ég' tűz-koszorúi között a' feneketlenbe el merül: hogy látván az Ifjú, az ész akármikor és hol, 's akármelley név alatt lett légyen, (az emberi nemé az), miként lépett a' leg-magasabbakra is, ne tsudálkozzék vakon. —

REMÉNYSÉGEM, hogy jóllehet ez koránt sem olyan, a' millyent kedvezőbb környülállások között magam is hozhattam volna elé, az Ifjú ez által is sok idő és erő megnyeréssel, mind az alsóbb mind a' felsőbb Mathesisbe fundamentomosan vezettethetik bé; 's annál fogva, részszerént ha Mathematicus nem leszs is, azon lélekkel járva mindenütt a' lehetőségig tiszta, meghatározott képzeteket keres, 's nem maradv a' dolog' héjján, bé-néz, 's fundamentommal ítél, — részszerént pedig valahára vissza is adhat azon külső világosságból, mellyel még tsak, mint fél-holdak, szürkületesen világítunk ebbe a' viradástól meszsze lévő éjtszakába.

Az Appendix áll azokból, mellyeket az úgy nevezett Applicata Mathesis, és Phisica esztendejében tanítani idő nem jutván, a' Mathesis esztendejére tettem: ezek a' Perspectiva, Gnomonica, és Chronologia, az holott némelley nem legkönnyebb dolgok' szoros megmutatásából könnyű közönséges regulák adattatnak.

Példa tsak annyi van a' mennyi a' megértésre szükséges; azt lehet kapni mindenütt: így is a' sok Tárgynak két darabba kell köttetni — a' Tábla is sok, 's jegyeket kell hozatni, sőt újakat is öntetni: mellyre nézve az árra előre fizetve 2 Rhl. 50 kr. ezüstbe. —

Mihelyt elég elő-fizetés gyűl — a' nyomtatás azonnal megindul, 's egy más-után foly; és kiki nem sokára a' magáét az elő-fizetést bé-vevő Úrtól hiba nélkül kezéhez kapja.

Ha pedig ez esztendő bévégződéséig nem gyűl elég pénz: úgy kiki a' magáét a' kinek adta, attól vissza kapja.

Sajnálom, hogy ezen Munkát magyarul nem adhatom-ki; részszerint azért, mivel a' dolog természetét igazán, és minden más nyelven bévetteknél jobban kifejező mesterszókat lehetne bé hozni — részszerént pedig azért, hogy a' Mathesis (ez az ég' Léánya) nyelvünkön szóllva, inkább megkedveltetnék: de ezen munka nagy részint már régen déákúl lévén megírva, 's fordítására most időm tellyeséggel nem lévén; ezen hazafiúi kötelességemnek ezután másként szándékozom eleget tenni.

Minden ollyas helységekben méltoztatik valamely Professor Úr, (vagy más buzgó Hazafi) az előfizetést bévenni, 's engem annak idejében tudósítani, és háladatosságom' jeléül minden kilentz példányra egyet elfogadni.

Irtam M. Vásárhelyt 1829-be Májusnak 4-dikén.

B o l y a i F a r k a s,
Mathesist és Phisicát tanító Professor.

Szerkeztető és Kiadó M á r t o n J ó ' s e f, Professor. (Untere Bäcker-Strasse Nro 742.)

Nyomtató Haykul Antal. (Obere Bäcker-Strasse Nro. 752.)